

ความหลากหลายในการย้ายถิ่นของมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้: ไครโปมาเลเซีย และไครโปที่อื่น

อารี จำปาภาย*

บทคัดย่อ

กระแสหลักของการย้ายถิ่นของมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ คือการย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม ผู้ย้ายถิ่นจากสามจังหวัดภาคใต้จำนวนไม่น้อยที่เลือกไปทำงานที่อื่นที่ไม่ใช่มาเลเซีย บทความนี้ตั้งคำถามว่า มุสลิมที่ย้ายถิ่นไปมาเลเซียเหมือนหรือต่างกับมุสลิมที่ย้ายไปถิ่นปลายทางอื่นหรือไม่ อย่างไร และมีความเหมือนและความต่างระหว่างผู้ย้ายถิ่นชายและผู้ย้ายถิ่นหญิง หรือไม่ ข้อมูลที่ใช้มาจากโครงการ “การย้ายถิ่นของผู้หญิงมุสลิมและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” เก็บข้อมูลระหว่างเมษายน – มิถุนายน 2557 ครอบคลุม 1,102 ครัวเรือน มีสมาชิกครัวเรือนที่เป็นผู้ย้ายถิ่นจำนวนทั้งสิ้น 261 คน

ผลการวิเคราะห์พบว่า มุสลิมที่ไปทำงานที่มาเลเซียมีทุนมนุษย์ (การศึกษา วัย สถานะสุขภาพ) ดีกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในถิ่นปลายทางอื่น ขณะเดียวกันก็มีประสบการณ์ย้ายไปทำงาน ณ ถิ่นปลายทาง (มาเลเซีย) หลายครั้งกว่า ทำงานเป็นลูกจ้างร้านอาหารมากกว่า และส่งเงินกลับบ้านในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในถิ่นปลายทางอื่น ผู้ย้ายถิ่นหญิงต่างกับผู้ย้ายถิ่นชายในด้านสถานภาพความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน และสถานภาพสมรส โดยผู้หญิงเป็นลูกของหัวหน้าครัวเรือน และมีสถานภาพสมรสหรือเคยสมรสสูงกว่าผู้ชาย และยังพบว่า สัดส่วนของผู้ย้ายถิ่นหญิงที่ส่งเงินกลับบ้านสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นชาย มีการติดต่อกับครอบครัวต้นทางบ่อยกว่า และครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นหญิงมองว่าครัวเรือนดีขึ้นในเรื่องการมีเงินซื้อข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนมากกว่าครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นชาย ผลการศึกษาเน้นความจำเป็นของการพัฒนาทุนมนุษย์ในสามจังหวัดภาคใต้เพื่อให้ผู้คนมีทางเลือกในการดำรงชีวิตมากขึ้น

คำสำคัญ: มุสลิมสามจังหวัดภาคใต้ การย้ายถิ่นของมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้ การย้ายถิ่นไปมาเลเซีย

* รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Diversity of Migration among Muslims in the Three Southernmost Provinces: Who Moves to Malaysia and Who Moves to Other Destinations

*Aree Jampaklay**

Abstract

The main stream of migration among Muslims from the three southernmost provinces is migration to Malaysia. However, a substantial number of them move to other destinations than Malaysia. In this article, I ask whether there are similarities and differences between migrants to Malaysia and migrants who moved to other destinations. I also aim to explore gender differentials of Muslim migrants in these border areas. The analysis is based on data of the study on “Migration of Muslim Women and the Unrest in the Three Southernmost Provinces”, conducted during April – June, 2014 and covered 1,102 households, from which 261 are current migrants.

Results show that migrants to Malaysia represent lower human capital (less educated, older, and less healthy) than migrants to other destinations. Migrants to Malaysia also have prior experience in the destination, e.g., work as an employee in a restaurant, and remit more than migrants to other destinations. Female migrants are different from males in terms of relationship to household head as well as marital status. Female migrants are daughters of household heads and are married or previously married in a higher proportion than male migrants. Results also indicate that female migrants remit more and keep contact with family of origin more often when compared to male migrants. Migration of females was also perceived as improving family’s well-being in terms of household appliances more than migration of males. Findings reinforce the need for human capital development in this border area to open up more opportunities for their livelihood.

Keywords: Muslim in the 3 deep – south provinces, Migration to Malaysia, Gender differentials

* Associate Professor, Institute for Population and Social Research, Mahidol University

บทนำ

ประเด็นการย้ายถิ่นของมุสลิมไม่ค่อยมีการศึกษากันอย่างกว้างขวางเท่ากับการย้ายถิ่นของคนไทยในพื้นที่อื่น งานวิจัยที่พอจะมีอยู่บ้างชี้ว่ามุสลิมมีการเคลื่อนย้ายน้อยกว่าผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม (Guest & Uden, 1994; อารี และ รศรินทร์, 2554) มีการศึกษาซึ่งใช้ข้อมูลจากการสำมะโนประชากรปี 2513, 2523 และ 2533 พบว่า แม้สถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม มีแนวโน้มใกล้เคียงกัน แต่ช่องว่างเรื่องโอกาสการย้ายถิ่นระหว่างสองกลุ่มนี้กลับขยายกว้างขึ้น และเมื่อมองไปที่สามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ของมุสลิมส่วนใหญ่ พบว่า งานวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นของมุสลิมในพื้นที่ชายแดนใต้ที่ผ่านมาไม่ค่อยมีมากนัก แต่ส่วนใหญ่เน้นทำความเข้าใจการย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นการย้ายถิ่นกระแสหลักของผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ค่านวน นิสากร และมุท่าหมัด, 2552; ชิดชนก นิอับดุลรากีบ ฮัมเดย มุฮัมหมัดสุไฮมี และวิรัช, 2551; นิสากร สุภรัตน์ และศิริรัตน์, 2552; พรพันธุ์ และสุภรัตน์, 2552; สุภรัตน์ และพรพันธุ์, 2552; สุภรงค์, 2554; สุทธิพร, 2554) ในขณะที่ภาพอีกด้านของการย้ายถิ่นของมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ที่ผู้คนอีกจำนวนมากไม่น้อยย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่นที่ไม่ใช่มาเลเซีย ทั้งย้ายภายในสามจังหวัดด้วยกันและจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงมากนัก และผู้เขียนยังไม่พบงานวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นของมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ที่สะท้อนภาพการย้ายถิ่นของมุสลิมที่รอบด้านนอกเหนือไปจากการไปทำงานที่มาเลเซีย

บทความนี้ตั้งคำถามว่า ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียเหมือนกับผู้ย้ายถิ่นที่เลือกไปถิ่นปลายทางอื่นหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้ ยังต้องการทราบว่า มีความเหมือนและความต่างระหว่างผู้ย้ายถิ่นชายและผู้ย้ายถิ่นหญิง หรือไม่ อย่างไร โดยนำเสนอเปรียบเทียบลักษณะของผู้ย้ายถิ่น และลักษณะการย้ายถิ่น การศึกษาการย้ายถิ่นในภาพรวมของมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้ ทั้งการย้ายถิ่นไปทำงานมาเลเซียและการย้ายถิ่นไปที่อื่น จะช่วยเติมเต็มความเข้าใจในความเป็นไปของมุสลิมในพื้นที่นี้ และจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการกำหนดนโยบายที่ตรงประเด็นและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

เราอาจใช้แนวคิดการคัดสรรของการย้ายถิ่น (Migration selectivity) ในการทำความเข้าใจลักษณะของผู้ย้ายถิ่นที่เลือกจุดหมายปลายทางต่างกัน แนวคิดการคัดสรรของการย้ายถิ่น เสนอว่า การย้ายถิ่นไม่ได้เกิดขึ้นแบบสุ่มที่อาจเกิดกับใครก็ได้ แต่การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการคัดสรร ผู้ที่ตัดสินใจย้ายถิ่นไม่ได้เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่ที่เขาเหล่านั้นจากมา แต่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างออกไปจากผู้ไม่ย้ายถิ่น (Kanbur & Rapoport, 2003; Chiswick, 1999) การย้ายถิ่นจากพื้นที่หนึ่งไปอีกพื้นที่ที่มีการพัฒนามากกว่า มักเป็นการเลือกสรรในทางบวก (Positive self-selection) กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นมักมีทุนมนุษย์ (เช่น การศึกษา ทักษะการทำงานด้านต่างๆ) สูงกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในพื้นที่ในถิ่นปลายทาง ผู้ย้ายถิ่นมักมีทุนมนุษย์น้อยกว่า (Chiswick, 1999) เนื่องจากการย้ายถิ่นมีต้นทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและต้นทุนในรูปแบบอื่นๆ การตัดสินใจย้ายถิ่นเกิดขึ้นเมื่อพิจารณาแล้วว่า สามารถก้าวผ่านต้นทุนนั้นได้ และมีความหวังว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการย้ายถิ่นจะมากกว่าราคาที่ต่อจ่าย การมีทุนมนุษย์สูงช่วยลดต้นทุนของการย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ไม่ได้ให้ข้อเสนอสอดคล้องที่ชัดเจนว่า จุดหมายปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งอาจมีความหลากหลายนั้น สะท้อนลักษณะของผู้ย้ายถิ่นอย่างไร บทความนี้สนใจลักษณะของผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ที่เลือกไปทำงานในจุดหมายปลายทางต่างกัน คือ ไปมาเลเซีย กับไปที่อื่น จุดหมายปลายทางที่แตกต่างกันนี้ อาจมีนัยถึงระดับการเลือกสรรที่ต่างกัน ที่สะท้อนถึงความแตกต่างในลักษณะของผู้ย้ายถิ่นด้วย

งานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนภาพการย้ายถิ่นของมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้ ที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ได้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งให้เห็นว่า การย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซียของมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้ เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน บนความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของชาวมลายูในสองประเทศนี้ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เป็นเวลานานกว่าหนึ่งศตวรรษนับตั้งแต่ที่คนไทยได้อพยพเข้าไปตั้งรกรากและบุกเบิกพื้นที่ทางตอนเหนือของมาเลเซีย (รัฐเกดะห์ ปะลิส เประ และกลันตัน ในปัจจุบัน) ก่อนที่เส้นแบ่งพรมแดนระหว่างสองประเทศจะถูกขีดขึ้น (คำนวน และคนอื่นๆ, 2552; พรพันธุ์ และศุภรัตน์, 2552) จวบถึงปัจจุบัน ความนิยมเข้าไปทำงานในมาเลเซียของมุสลิมจากจังหวัดชายแดนใต้ นอกจากจะไม่ได้ลดลงแล้ว ยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น (คำนวน และคนอื่นๆ, 2552)

การย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียเกิดจากเหตุผลความจำเป็นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (สุภาวงศ์, 2544) มีปัจจัยหลายประการที่สนับสนุนให้มุสลิมในสามจังหวัดเข้าไปทำงานในมาเลเซีย เช่น การรับรู้ของผู้คนตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันว่า มาเลเซียคือแหล่งสร้างรายได้ที่ดีกว่า เนื่องจากความต้องการแรงงานในระดับล่าง ซึ่งเป็นงานที่คนมาเลเซียไม่นิยมทำ เช่น งานภาคเกษตร ในขณะที่แรงงานมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ของไทย มีมากเกินกว่างานในภาคเกษตรของพื้นที่ที่จะรองรับได้ (นิสากร และคนอื่นๆ, 2552) รวมทั้งความต้องการแรงงานในร้านอาหารไทย ที่เป็นที่ยอมรับอย่างยิ่งของคนมาเลเซีย (ชิตชนก และคนอื่นๆ, 2551) นอกจากนี้ ความสะดวกสบายในการเดินทางไปมาระหว่างจังหวัดชายแดนกับมาเลเซียเนื่องจากระยะทางไม่ไกลนัก เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเคลื่อนย้ายไปทำงานในมาเลเซีย และที่สำคัญ มุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ ส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายูเช่นเดียวกับคนมุสลิมในมาเลเซีย การมีวิถีชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ทั้งวัฒนธรรมอิสลามและภาษาของคนมลายูในสามจังหวัดและคนมลายูในมาเลเซีย ทำให้ผู้ย้ายถิ่นไม่ต้องปรับตัวมาก รวมทั้งการรับรู้ในมาเลเซียมีความปลอดภัยมากกว่าที่อยู่ปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้น การย้ายถิ่นที่มีมายาวนาน รุ่นต่อรุ่น ทำให้มีเครือข่ายของการทำงานในมาเลเซียที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนผู้ย้ายถิ่นได้มากกว่าเมื่อเทียบกับการย้ายไปถิ่นปลายทางอื่นๆ (สุทธิพร, 2554) นอกจากนี้เงื่อนไขต่างๆ ที่เอื้อให้มุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปทำงานในมาเลเซียดังกล่าวแล้ว เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดภาคใต้อย่างต่อเนื่องยาวนาน ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตที่ปกติสุขจนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต ขณะที่บางครอบครัวและบางคนถูกเพ่งเล็งจากทางราชการภายใต้ปฏิบัติการด้านความมั่นคง จนรู้สึกว่าการตนเองและครอบครัวถูกคุกคาม (พรพันธุ์ และศุภรัตน์, 2552) ทำให้เป็นตัวเร่งให้เกิดการเคลื่อนย้ายไปทำงานในมาเลเซียมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเดินทางเข้าไปในประเทศมาเลเซียของผู้ย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยเป็นการลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต (Work permit) ส่งผลให้แรงงานเหล่านั้นไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการใช้บริการต่างๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สาธารณสุข หรือการได้รับสัญชาติ (คำนวน และคนอื่นๆ, 2552) งานวิจัยที่ผ่านมาได้ให้คำอธิบายว่า ทำไมผู้ย้ายถิ่นตัดสินใจไปมาเลเซียแม้จะมีทางเลือกอื่นแต่สิ่งที่ยังขาดในภาพของความเข้าใจการย้ายถิ่นของมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ คือ การย้ายถิ่นของผู้ที่ไม่ได้ย้ายไปทำงานมาเลเซีย เขาเหล่านี้เหมือนหรือต่างกันกับผู้ที่ย้ายถิ่นไปมาเลเซียอย่างไร และอะไรเป็นตัวกำหนดการเลือกถิ่นปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ข้อมูลนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจการย้ายถิ่นของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่รอบด้านมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (รอบแรก) ของโครงการ “การย้ายถิ่นของผู้หญิงมุสลิมและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โครงการนี้เป็นการศึกษาระยะยาว 3 ปี เก็บข้อมูลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ทั้งหญิงและชายเพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบกัน ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ¹ โดยมีการเก็บข้อมูลสองรอบในปีที่ 1 และปีที่ 3 ในการวิจัยเชิงปริมาณได้สุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็นที่เป็นสัดส่วนต่อขนาด (Probability proportion to size: PPS) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนหมู่บ้านและครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ จากครัวเรือนที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท ที่สะท้อนสัดส่วนที่แท้จริงของประชากรในพื้นที่ คือ เก็บข้อมูลครัวเรือนในเขตเมืองร้อยละ 18 และครัวเรือนในเขตชนบทร้อยละ 82 ครัวเรือนที่เข้าข่ายคือ ครัวเรือนที่มีผู้หญิงในวัยแรงงาน (อายุ 15–59 ปี) อย่างน้อย 1 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณรอบแรกของผู้ย้ายถิ่น ระหว่างเมษายน–มิถุนายน 2557 จากสมาชิกครอบครัวในถิ่นต้นทาง

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ทั้งหมด คือ 1,102 ครัวเรือน โดยเกือบสองในห้าของครัวเรือนตัวอย่างหรือร้อยละ 38 (421 ครัวเรือน) เป็นครัวเรือนจากจังหวัดนราธิวาส ประมาณหนึ่งในสามเป็นครัวเรือนจากจังหวัดปัตตานี หรือร้อยละ 34 (376 ครัวเรือน) และกว่าหนึ่งในห้า หรือร้อยละ 28 (305 ครัวเรือน) เป็นครัวเรือนจากจังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่างของครัวเรือนส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 82 (901 ครัวเรือน) อยู่ในเขตชนบท

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

จาก 1,102 ครัวเรือนที่กล่าวถึงข้างต้น มีผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่อื่นอย่างน้อย 1 เดือน ทั้งสิ้น 261 คน ในจำนวนนี้ มากกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 56 (145 คน) เป็นผู้ที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย อีกร้อยละ 44 ย้ายไปทำงานในถิ่นปลายทางอื่น (ย้ายภายในสามจังหวัดภาคใต้ ร้อยละ 13 และจังหวัดอื่นๆ ร้อยละ 31) โดยจังหวัดปลายทางหลักๆ นอกสามจังหวัดภาคใต้ คือ สงขลา กรุงเทพมหานคร และภูเก็ต และในจำนวนผู้ย้ายถิ่นทั้งหมดนี้ ร้อยละ 43 หรือ 113 คน เป็นผู้หญิง ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่นในถิ่นต้นทาง

¹ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพรอบแรก ประกอบด้วยการสนทนากลุ่มครัวเรือนผู้ย้ายถิ่นและผู้ไม่ย้ายถิ่นจำนวน 10 กลุ่ม และการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซีย จำนวน 10 คน ดำเนินการในช่วงเดือนสิงหาคม–กันยายน 2557 อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลของบทความนี้ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเท่านั้น เนื่องจากขณะเขียนต้นฉบับบทความนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพยังไม่พร้อมสำหรับการวิเคราะห์

ผลการศึกษา

บทความนี้นำเสนอผลการศึกษานองประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือ เปรียบเทียบลักษณะของผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในมาเลเซียกับผู้ย้ายถิ่นที่ไปถิ่นปลายทางอื่น และเปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นหญิงกับผู้ย้ายถิ่นชาย โดยครอบคลุมลักษณะทางประชากรและสังคม คือ อายุ การศึกษา (ทั้งการศึกษาสายสามัญ และการศึกษาสายศาสนา) สถานภาพสมรส การมีบุตร ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน และสถานะสุขภาพ ประเด็นที่สอง เปรียบเทียบลักษณะการย้ายถิ่นในด้านต่างๆ คือ แรงจูงใจของการย้ายถิ่น ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นปลายทาง จำนวนครั้งที่เคยย้ายไปถิ่นปลายทาง ประเภทของงานที่ทำในถิ่นปลายทาง การให้เงินกับครอบครัวในถิ่นต้นทาง ความถี่บ่อยในการติดต่อกับครอบครัวในถิ่นต้นทาง และผลกระทบที่ครอบครัวในถิ่นต้นทางรับรู้หลังจากผู้ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น

ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น

จากตาราง 1 ในภาพรวม ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 83 อายุไม่ถึง 35 ปี กล่าวคือ เกือบครึ่ง (ร้อยละ 47) อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (25 – 34 ปี) ผู้ย้ายถิ่นที่อายุไม่ถึง 25 ปี มีมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36) อายุเฉลี่ยของผู้ย้ายถิ่นคือ 29 ปี อายุน้อยที่สุดที่พบคือ 14 ปี และสูงที่สุด คือ 78 ปี เมื่อเปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียกับที่ถิ่นปลายทางอื่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นไปถิ่นปลายทางอื่นเกือบ 2 ปี เกือบหนึ่งในสี่ของผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีอายุมากกว่า 35 ปี ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นไปถิ่นปลายทางอื่นที่อายุ 35 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 11

ประมาณสามในสี่ของผู้ย้ายถิ่นมีสถานะเป็นลูกของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งสะท้อนว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุไม่มากนักและยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่ ผู้ที่ย้ายไปถิ่นปลายทางอื่นเป็นลูกของหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 79) ในสัดส่วนสูงกว่าผู้ที่ย้ายไปมาเลเซีย (ร้อยละ 70) อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างกันในประเด็นนี้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นหญิงเป็นลูกของหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นชาย ซึ่งเป็นไปได้ว่า ผู้หญิงอยู่กับพ่อแม่มากกว่าผู้ชายในครัวเรือนต้นทาง

มากกว่าครึ่งของผู้ย้ายถิ่นแต่งงานแล้วหรือเคยแต่งงาน ไม่พบความแตกต่างระหว่างผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียและผู้ย้ายไปถิ่นปลายทางอื่น แต่มีความแตกต่างระหว่างผู้ย้ายถิ่นชายและผู้ย้ายถิ่นหญิง ที่พบว่าผู้ย้ายถิ่นชายเป็นโสดมากกว่าผู้ย้ายถิ่นหญิง ซึ่งเป็นไปตามแบบแผนที่พบได้ทั่วไปที่ผู้ชายแต่งงานช้ากว่าผู้หญิง

ในเรื่องการศึกษา พบว่า สำหรับการศึกษายสายสามัญ ผู้ย้ายถิ่นมีการศึกษาในระดับไม่เกินประถมศึกษา ในสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 41) มีผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 18 การศึกษาเป็นลักษณะที่พบความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ที่เลือกไปทำงานในจุดหมายปลายทางที่ต่างกัน กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีการศึกษาน้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่น โดยมากกว่าครึ่งของผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียจบไม่เกินประถมศึกษา และจบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายเพียงร้อยละ 1 ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่น มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาถึงเกือบสองในห้า (ร้อยละ 39) การศึกษาของผู้ย้ายถิ่นมีความสัมพันธ์กับถิ่นปลายทางของผู้ย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย แม้ข้อมูลจะชี้ไปในทิศทางว่า ผู้ย้ายถิ่นหญิงมีการศึกษาสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นชาย แต่ความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 1 ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นจากสามจังหวัดภาคใต้ จำแนกตามถิ่นปลายทาง เพศ และลักษณะของผู้ย้ายถิ่น

ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น	ภาพรวม	ถิ่นปลายทาง		เพศ	
		ที่อื่น	มาเลเซีย	ผู้ชาย	ผู้หญิง
จำนวนแต่ละลักษณะ	261	116	145	148	113
รวมแต่ละลักษณะ (ร้อยละ)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
<i>อายุ (*, ns)</i>					
<25	35.7	35.4	35.9	36.1	35.1
25 – 34	46.9	54.0	41.4	48.3	45.1
35+	17.4	10.6	22.8	15.7	19.8
อายุเฉลี่ย(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	28.5 (9.1)	27.5 (7.1)	29.2 (10.3)	28.2 (8.6)	28.8 (9.7)
<i>เป็นลูกของหัวหน้าครัวเรือน (ns, **)</i>					
สมรส หรือเคยสมรส (ns, **)	60.2	57.8	62.1	52.0	70.8
<i>ระดับการศึกษาสามัญ (***, ns)</i>					
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	41.2	26.7	52.8	42.2	39.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	26.2	23.3	28.5	30.6	20.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย	14.6	11.2	17.4	13.6	15.9
สูงกว่ามัธยมศึกษา	18.1	38.8	1.4	13.6	23.9
<i>ระดับการศึกษาศาสนา (**, ns)</i>					
ไม่ได้เรียน/ไม่ได้เรียนในระบบ	8.5	7.8	9.0	10.9	5.3
เรียนระบบปอเนาะ	9.6	5.2	13.2	10.9	8.0
ก่อนประถม	19.6	13.8	24.3	20.4	18.6
ประถมศึกษา	24.6	23.3	25.7	25.2	23.9
มัธยมต้น	23.1	27.6	19.4	19.1	28.3
มัธยมปลายหรือสูงกว่า	14.6	22.4	8.3	13.6	15.9
<i>สุขภาพ (**, ns)</i>					
ดีมาก	17.6	24.1	12.4	20.3	14.2
ดี	77.4	74.1	80.0	75.0	80.5
ปานกลาง/แย่	5.0	1.7	7.6	4.7	5.3

หมายเหตุ: ns หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
 *, **, *** หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ

สำหรับความรู้ด้านศาสนาอิสลาม ซึ่งปัจจุบันมุสลิมสามารถเรียนควบคู่ไปกับการศึกษาด้านสามัญได้นั้น พบว่า กว่าสามในห้าของผู้ย้ายถิ่น มีการศึกษาศาสนาในระบบตั้งแต่ประถมศึกษาขึ้นไป โดยร้อยละ 38 จบการศึกษาศาสนาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ขณะที่ร้อยละ 18 ของผู้ย้ายถิ่นเรียนศาสนาในระบบปอเนาะที่ไม่สามารถระบุระดับชั้นได้ หรือเรียนศาสนาในรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่เป็นทางการ เช่น เรียนกับครูที่มาสอนที่มัสยิด เมื่อเปรียบเทียบการศึกษาศาสนาของผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียและไปที่อื่น ข้อมูลชี้ว่า เช่นเดียวกับการศึกษาสายสามัญ ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีการศึกษาศาสนาน้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นไปที่อื่น โดยกว่าหนึ่งในห้าของผู้ย้ายถิ่นไปที่อื่นจบการศึกษาศาสนาในระดับมัธยมปลายหรือสูงกว่า และไม่ได้เรียนศาสนาในระบบร้อยละ 13 ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียจบการศึกษาศาสนาในระดับมัธยมปลายหรือสูงกว่าเพียงร้อยละ 8 และไม่ได้เรียนศาสนาในระบบถึงร้อยละ 22 สำหรับผู้ย้ายถิ่นหญิงและผู้ย้ายถิ่นชาย ไม่พบความแตกต่างด้านการศึกษาศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้ย้ายถิ่นซึ่งเป็นการประเมินจากผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือน แสดงให้เห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีสุขภาพดี (ร้อยละ 77) หรือดีมาก (ร้อยละ 18) มีสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางหรือแย่เพียงร้อยละ 5 สะท้อนให้เห็นการเลือกสรรผู้ที่มีสุขภาพดีของการย้ายถิ่น เมื่อพิจารณาถิ่นปลายทาง จะเห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีสุขภาพปานกลางหรือแย่ ในสัดส่วนสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่น (ร้อยละ 8 และร้อยละ 2 ตามลำดับ) ผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่นมีสุขภาพดีมากถึงเกือบหนึ่งในห้า ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีสุขภาพดีมากเพียงร้อยละ 12 เมื่อพิจารณาตามเพศ ไม่พบว่าสถานะสุขภาพของผู้ย้ายถิ่นหญิงกับผู้ย้ายถิ่นชายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จะเห็นวาระหว่างผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียกับผู้ย้ายถิ่นที่ไปถิ่นปลายทางอื่น มีความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่น่าสนใจในหลายประเด็น ดูเหมือนว่าการย้ายถิ่นไปทำงานมาเลเซียจะถูกเลือกสรรจากผู้ที่ยาวมมากกว่า การศึกษาน้อยกว่า (ทั้งการศึกษาศายสามัญ และสายศาสนา) และผู้ที่มีสุขภาพด้อยกว่า ในขณะที่คนหนุ่มสาว คนมีการศึกษาดี และคนที่ผู้ให้ข้อมูลว่าสุขภาพดีมาก เลือกที่จะไปทำงานที่อื่นกันมากกว่าที่จะไปทำงานที่มาเลเซีย ในทางตรงข้าม ผู้ย้ายถิ่นชายและผู้ย้ายถิ่นหญิงไม่มีความแตกต่างมากนัก ยกเว้นในเรื่องความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือนและสถานภาพสมรส

เหตุผลของการย้ายถิ่น

ทำไมมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้จึงไปทำงานที่อื่น ข้อมูลในตาราง 2 ให้ภาพได้อย่างชัดเจนว่า ส่วนใหญ่ คือประมาณสามในสี่ของผู้ย้ายถิ่น ให้เหตุผลว่า ที่ต้องย้ายไปเพราะถิ่นปลายทางที่ผู้ย้ายถิ่นอยู่ในปัจจุบันนั้น มีงานที่มีรายได้ดีกว่าถิ่นต้นทาง สะท้อนให้เห็นแรงจูงใจที่ดึงดูดผู้ย้ายถิ่นออกไปจากถิ่นฐานเดิมคือ จุดหมายปลายทางที่มีศักยภาพเสนองานที่สามารถทำรายได้ดีกว่าในพื้นที่เดิม แรงจูงใจนี้ไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นผู้ย้ายถิ่นที่เลือกที่จะไปทำงานที่มาเลเซีย หรือไปที่อื่น และไม่ว่าจะเป็นผู้ย้ายถิ่นชายหรือผู้ย้ายถิ่นหญิง ในขณะที่ประมาณร้อยละ 15 ให้เหตุผลที่มีนัยถึงสภาวะการไม่มีงานที่มีรายได้ทำในพื้นที่เดิม มีข้อสังเกตว่า สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่เลือกไปทำงานในถิ่นปลายทางอื่นที่ไม่ใช่มาเลเซียนั้น ให้เหตุผลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานที่ดีกว่าในถิ่นปลายทาง หรือไม่มีงาน หรือมีงานที่ไม่ดีในถิ่นต้นทางสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียถึงสองเท่า (ร้อยละ 16 และร้อยละ 8 ตามลำดับ) เหตุผลอื่นๆ ที่ว่านี้ รวมถึงการย้ายไปเพราะแต่งงาน หรือติดตามไปอยู่กับครอบครัว ย้ายตามเพื่อน ย้ายเนื่องจากการรับราชการ และย้ายเพราะเหตุผลด้านความปลอดภัย เฉพาะในประเด็นที่ย้ายเนื่องจากความปลอดภัยนั้น ไม่ได้ถูกกล่าวถึงเลยในครัวเรือนของผู้ที่ย้ายถิ่นไปทำงานในมาเลเซีย

ตาราง 2 ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นจากสามจังหวัดภาคใต้ จำแนกตามถิ่นปลายทาง เพศ เหตุผล ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นปลายทาง และจำนวนครั้งที่เคยย้ายไปถิ่นปลายทาง

ลักษณะการย้ายถิ่น	ภาพรวม	ถิ่นปลายทาง		เพศ	
		ที่อื่น	มาเลเซีย	ผู้ชาย	ผู้หญิง
จำนวนแต่ละลักษณะ	261	116	145	148	113
รวมแต่ละลักษณะ (ร้อยละ)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
เหตุผลที่ไปทำงานที่อยู่ปัจจุบัน (ns, ns)					
เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับถิ่นปลายทางมีงานที่ มีรายได้ดีกว่า	73.6	71.6	75.2	74.3	72.6
เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่เดิมไม่มีงานที่ดีทำ	14.6	12.1	16.6	13.5	15.9
เหตุผลอื่นๆ	11.9	16.4	8.3	12.2	11.5
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในถิ่นปลายทาง (ns, ns)					
<6 เดือน	37.1	30.9	42.2	32.6	43.0
6 – 11 เดือน	11.8	10.0	13.3	13.0	10.3
1 – 3 ปี	26.9	33.6	21.5	29.0	24.3
>3 ปี	24.1	25.5	23.0	25.4	22.4
มัธยฐาน (จำนวนเดือน)	12	12	7	12	8
จำนวนครั้งที่เคยอยู่ในถิ่นปลายทาง (*, ns)					
ครั้งแรก	29.3	38.4	22.2	30.8	27.3
2 – 3 ครั้ง	27.7	22.3	31.9	30.8	23.6
4 – 9 ครั้ง	22.7	18.8	25.7	19.9	26.4
10 ครั้ง+	20.3	20.5	20.1	18.5	22.7
มัธยฐาน (จำนวนครั้ง)	3	2	3	3	3

หมายเหตุ: ns หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
*, **, *** หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ

ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นปลายทาง

ประเด็นต่อมาคือ ผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ทำงานอยู่ในถิ่นปลายทางนานแค่ไหน ข้อมูลในตาราง 2 ชี้ว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นอยู่ในถิ่นปลายทางไม่ถึง 12 เดือน ขณะที่เกือบหนึ่งในสี่อยู่ในถิ่นปลายทางมากกว่า 3 ปี ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในถิ่นปลายทางไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียและไปที่อื่น และไม่แตกต่างกันระหว่างผู้ย้ายถิ่นหญิงและผู้ย้ายถิ่นชาย

จำนวนครั้งที่เคยย้ายไปถิ่นปลายทาง

เมื่อพิจารณาจำนวนครั้งที่เคยย้ายไปในถิ่นปลายทาง พบว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71) ไม่ใช้การย้ายเข้าไปทำงานครั้งแรก มีความแตกต่างระหว่างผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซีย และผู้ย้ายถิ่นไปที่อื่น กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียมีประสบการณ์ในถิ่นปลายทาง (มาเลเซีย) หลายครั้งกว่า จะเห็นว่าร้อยละของผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียที่มีประสบการณ์เคยไปทำงานที่มาเลเซียมากกว่าสามครั้งมีถึงร้อยละ 46 ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 39 ของผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่นในทางตรงกันข้าม การไปทำงานในถิ่นปลายทางเป็นครั้งแรก คิดเป็นร้อยละ 38 ของผู้ย้ายถิ่นไปที่อื่น และร้อยละ 22 ของผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซีย เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างเพศ พบว่า จำนวนครั้งที่เคยย้ายไปในถิ่นปลายทาง ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

ประเภทของงานที่ทำในถิ่นปลายทาง

แล้วผู้ย้ายถิ่นไปทำอะไรในถิ่นปลายทาง ข้อมูลในตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ผู้ย้ายถิ่นทำงานรับจ้างและใช้แรงงาน โดยอาชีพที่ผู้ย้ายถิ่นเข้าไปเกี่ยวข้องมากที่สุดคือ ลูกจ้างร้านอาหาร (ร้อยละ 30) รองลงมาคือ ลูกจ้างเอกชนและร้านค้าทั่วไป (ร้อยละ 22) มากกว่าหนึ่งในสิบเป็นลูกจ้างกริดยางหรือทำนา งานที่ทำไม่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้ย้ายถิ่นหญิงและชาย แต่มีความแตกต่างเรื่องงานที่ทำอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียและไปที่อื่น ผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียเกือบครึ่ง (ร้อยละ 48) ทำงานเป็นลูกจ้างร้านอาหาร ซึ่งรวมทั้งแม่ครัว เด็กเสิร์ฟ หรือ ล้างจาน เป็นที่ทราบกันดีว่า ร้านอาหารไทยเป็นที่นิยมของผู้บริโภคชาวมาเลเซียมาก ทำให้เกิดร้านอาหารไทยกระจายอยู่ทั่วไปในมาเลเซีย นอกจากนี้ การรับจ้างกริดยางหรือทำนาเป็นอีกอาชีพหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในมาเลเซีย (ร้อยละ 15)

งานที่ผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่น (ที่ไม่ใช่มาเลเซีย) ทำในสัดส่วนสูงสุด คือ ลูกจ้างเอกชนและลูกจ้างร้านค้าทั่วไป (ร้อยละ 24) รองลงมา คือ ทำงานบริษัทต่างๆ (ร้อยละ 21) ส่วนงานที่เป็นลักษณะวิชาชีพ เช่น ครู พบในผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่อื่นร้อยละ 14 ในขณะที่ไม่มีผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในมาเลเซียทำงานด้านวิชาชีพเลย สำหรับงานในร้านอาหารซึ่งพบสูงสุดในผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซีย นั้น พบในผู้ย้ายถิ่นไปที่อื่นเพียงร้อยละ 7 ความแตกต่างเรื่องการศึกษาที่ว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียมีการศึกษาทั้งศาสนาและสามัญน้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปที่อื่น ได้สะท้อนให้เห็นในลักษณะงานที่แตกต่างกันของผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียและไปที่อื่นเช่นเดียวกัน

การให้เงินกับครอบครัวในถิ่นต้นทาง

แรงจูงใจของการย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือ งานที่มีรายได้ดีกว่า ดังนั้น ครอบครัวผู้ย้ายถิ่นจึงน่าจะได้รับผลตอบแทนเชิงรายได้จากการย้ายถิ่นของคนในครอบครัว ผลการศึกษาชี้ว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61) ส่งเงินกลับให้ครอบครัวในถิ่นต้นทางในช่วงหนึ่งปีก่อนการเก็บข้อมูล ร้อยละของผู้หญิงที่ส่งเงินกลับบ้าน (ร้อยละ 71) สูงกว่าผู้ชาย (ร้อยละ 54) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบที่ว่า ผู้หญิงส่งเงินกลับบ้านมากกว่านี้ มีการกล่าวถึงมากในการศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นที่ผ่านมา (เช่น Rahman & Fee, 2009; Osaki, 1999) อย่างไรก็ตาม ในกรณีของมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ แม้ว่า ผู้ย้ายถิ่นชายจะส่งเงินกลับเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นหญิง แต่จำนวนเงินที่ส่งกลับบ้านไม่ได้น้อยกว่า จะเห็นว่า ขณะที่ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นชายที่ไม่ส่งเงินกลับบ้านสูงถึงเกือบครึ่ง (ร้อยละ 46)

ซึ่งสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นหญิงที่ไม่ส่งเงินกลับ (ร้อยละ 29) แต่ผู้ย้ายถิ่นชายที่ส่งเงินกลับเป็นจำนวนมากคือ สูงกว่า 20,000 บาทในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา มีสัดส่วนสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นหญิงถึงเกือบสองเท่า (ร้อยละ 17 และร้อยละ 9 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียกับผู้ย้ายถิ่นที่ไปที่อื่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียส่งเงินกลับบ้านในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปปลายทางอื่นๆ (ร้อยละ 68 และร้อยละ 53 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ในแง่ของมูลค่าของเงินที่ส่งกลับ ผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียไม่ได้ส่งเงินเป็นจำนวนมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายไปที่อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การติดต่อกับครอบครัวในถิ่นต้นทาง

จากตาราง 3 ชี้ว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีการติดต่อกับครอบครัวทางบ้านอย่างค่อนข้างใกล้ชิด กล่าวคือ ร้อยละ 80 ติดต่อยกน้อยเดือนละสองครั้ง ในจำนวนนี้ประมาณหนึ่งในสามติดต่อกับครอบครัวทุกวันหรือเกือบทุกวัน ในขณะที่ประมาณหนึ่งในห้าติดต่อยกน้อยกว่าสองครั้งต่อเดือน ข้อมูลยังชี้ว่า ผู้หญิงมีการติดต่อกับครัวเรือนต้นทางมากกว่าผู้ชาย โดยร้อยละ 36 ของผู้หญิงติดต่อกับครอบครัวทุกวัน เปรียบเทียบกับร้อยละ 30 ของผู้ชายที่ติดต่อกับครอบครัวทุกวัน ในทางตรงข้าม ประมาณหนึ่งในสี่ของผู้ชายติดต่อยกน้อยกว่า 2 ครั้งต่อเดือน ส่วนผู้หญิงที่ติดต่อยกน้อยกว่า 2 ครั้งต่อเดือนมีเพียงร้อยละ 13 การสำรวจนี้ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องความถี่ของการติดต่อกับครอบครัวต้นทางระหว่างผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่มาเลเซียและผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในถิ่นปลายทางอื่น

ตาราง 3 ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นจากสามจังหวัดภาคใต้ จำแนกตามถิ่นปลายทาง เพศ ประเภทของงานที่ทำ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับครัวเรือน

ลักษณะการย้ายถิ่น	ภาพรวม	ถิ่นปลายทาง		เพศ	
		ที่อื่น	มาเลเซีย	ผู้ชาย	ผู้หญิง
จำนวนแต่ละลักษณะ	261	116	145	148	113
รวมแต่ละลักษณะ (ร้อยละ)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
งานที่ทำ					
ลูกจ้างร้านอาหาร (แม่ครัว/เด็กเสิร์ฟ/ล้างจาน)	29.9	6.9	48.3	28.4	31.9
ลูกจ้างร้านเอกชนทั่วไป/รับจ้างทั่วไป	21.5	24.1	19.3	22.3	20.4
รับจ้างกรีดยาง/รับจ้างทำนา	11.5	7.8	14.5	12.2	10.6
เปิดร้านขายของ/เปิดร้านขายของชำ/ร้านอาหาร (ของตัวเอง)	3.8	0.9	6.2	2.7	5.3
พนักงานโรงงาน/พนักงานบีกซี/พนักงานห้าง/ทำงานบริษัท/พนักงานบริษัท/เสมียน	9.6	20.7	0.7	11.5	7.1
ทำสวน	4.2	8.6	0.7	4.7	3.5
รับราชการ/ครู/สอนหนังสือ	6.1	13.8	0.0	4.1	8.9

ตาราง 3 (ต่อ) ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นจากสามจังหวัดภาคใต้ จำแนกตามถิ่นปลายทาง เพศ ประเภทของงานที่ทำ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับครัวเรือน

ลักษณะการย้ายถิ่น	ภาพรวม	ถิ่นปลายทาง		เพศ	
		ที่อื่น	มาเลเซีย	ผู้ชาย	ผู้หญิง
ก่อสร้าง/ช่างเชื่อมเหล็ก/สร้างอ่างเก็บน้ำ	3.8	6.0	2.1	5.4	1.8
อื่นๆ	9.6	11.2	8.3	8.8	10.6
ร้อยละของการส่งเงินกลับมาให้ที่บ้าน (*, **)	61.3	52.6	68.3	54.1	70.8
จำนวนเงินส่งกลับในช่วง 1 ปีก่อนการสำรวจ (บาท) (ns, *)					
ไม่ส่ง	38.9	47.8	31.7	46.3	29.2
<5,000	14.2	12.2	15.9	12.9	15.9
5,000 – 10,000	14.2	10.4	17.2	9.5	20.4
10,001 – 20,000	19.2	18.3	20.0	14.3	25.7
>20,000	13.5	11.3	15.2	17.0	8.9
มัธยฐาน	3,000	1,000	5,000	2,000	6,000
ความบ่อยในการติดต่อกับครอบครัว (ns, *)					
ทุกวัน/เกือบทุกวัน	32.6	39.7	26.9	29.7	36.3
อาทิตย์ละครั้ง/2 – 4 ครั้งต่อเดือน	47.1	44.0	49.7	44.6	50.4
น้อยกว่า 2 ครั้งต่อเดือน	20.3	16.4	23.5	25.7	13.3

หมายเหตุ: ns หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*, **, *** หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ

การรับรู้ของครอบครัวในก้นตันทางเรื่องผลกระทบหลังการย้ายถิ่น

เมื่อถามถึงผลกระทบที่เกิดกับครัวเรือนหลังจากสมาชิกในครอบครัวย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น จากตาราง 4 พบว่า สมาชิกในครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลที่ตอบว่า ครัวเรือนดีขึ้นในประเด็นต่างๆ มีไม่ถึงหนึ่งในสาม ประเด็นที่มีผู้ตอบว่าดีขึ้นในสัดส่วนสูงสุด คือ เรื่องค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน (ร้อยละ 31) ส่วนประเด็นที่มีผู้ตอบว่าดีขึ้นในสัดส่วนต่ำสุด คือ เรื่องการดูแลงานบ้านงานเรือน (ร้อยละ 22) ขณะที่การย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ถูกรับรู้ (โดยคนในครอบครัว) ว่าไม่ได้ทำให้ครอบครัวดีขึ้น หรือบางกรณีอาจทำให้ครอบครัวแย่ลงเสียด้วยซ้ำ (ไม่ได้แสดงข้อมูลในตาราง 4) การรับรู้เรื่องผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อครัวเรือนไม่แตกต่างกันระหว่างผู้ย้ายถิ่นหญิงและผู้ย้ายถิ่นชาย ยกเว้นในเรื่องค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน ซึ่งครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นหญิงตอบว่าครัวเรือนดีขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นชาย (ร้อยละ 39 และร้อยละ 26 ตามลำดับ) และไม่พบความแตกต่างกันระหว่างผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่มาเลเซียและที่ไปทำงานที่ถิ่นปลายทางอื่น

ตาราง 4 ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นจากสามจังหวัดภาคใต้ จำแนกตามถิ่นปลายทาง เพศ และผลกระทบต่อครัวเรือนในถิ่นต้นทาง

ผลกระทบต่อครัวเรือนในถิ่นต้นทาง	ภาพรวม	ถิ่นปลายทาง		เพศ	
		ที่อื่น	มาเลเซีย	ผู้ชาย	ผู้หญิง
จำนวนแต่ละลักษณะ	261	116	145	148	113
รวมแต่ละลักษณะ (ร้อยละ)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- ดิฉันเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแล สุขภาพ (ns, ns)	26.1	27.6	24.8	23.7	29.2
- ดิฉันเรื่องค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าว ของเครื่องใช้ในครัวเรือน (ns, *)	31.4	31.9	31.0	25.7	38.9
- ดิฉันในเรื่องการดูแลงานบ้านงาน เรือน (ns, ns)	21.8	20.7	22.8	20.3	23.9
- ดิฉันในเรื่องการมีอาหารพอเพียง สำหรับสมาชิกในครัวเรือน (ns, ns)	28.4	25.0	31.0	23.7	34.5

หมายเหตุ: ns หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
*, **, *** หมายถึง เมื่อใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-squared test) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

เมื่อต้องจากบ้านไปทำงานที่อื่นเพื่องานที่มีรายได้ดีกว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กว่าคั้งเลือกเข้าไปใช้แรงงานในประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม อีกเกือบครึ่งของผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ ย้ายไปถิ่นปลายทางอื่น ผลการศึกษาสะท้อนกระบวนการคัดสรรที่แตกต่างกันของแหล่งปลายทางสองที่นี้ ผลการศึกษาเบื้องต้นชี้ว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีทุนมนุษย์ไม่สูง (การศึกษาน้อยกว่า สุขภาพด้อยกว่า อายุมากกว่า) คัดเลือกตัวเองไปทำงานในมาเลเซีย ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นที่มีทุนมนุษย์สูง (การศึกษามากกว่า สุขภาพดีกว่า และอ่อนเยาว์กว่า) ซึ่งมีทางเลือกมากกว่าเลือกไปทำงานที่อื่นที่ไม่ใช่มาเลเซีย

ข้อค้นพบที่ว่าผู้ย้ายถิ่นไปทำงานมาเลเซียมีการศึกษาน้อยกว่าผู้ที่ย้ายไปถิ่นปลายทางอื่นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา (แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาจะเน้นเฉพาะไปที่ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียโดยที่ไม่ได้เปรียบเทียบกับผู้ย้ายถิ่นไปถิ่นปลายทางอื่น) ที่ระบุว่า แรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้าไปรับจ้างในประเทศมาเลเซียเป็นแรงงานที่มีการศึกษาน้อย และขาดทักษะ (นิสากร และคนอื่นๆ, 2552) งานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นสภาพการมีงานทำ และการว่างงานในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อาหวัง อับดุลรอซิด และกุสุมา, 2540) และอธิบายว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีแรงงานส่วนเกินจำนวนมากจากภาคเกษตรกรรมที่ไม่สามารถหางานทำในพื้นที่ได้ เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้มีการขยายตัวน้อย ในขณะที่แรงงานมุสลิมไม่สามารถทำงานในตำแหน่งงานว่างบางประเภทได้ เพราะขาดทักษะหรือสภาพของงานไม่เหมาะกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม แรงงานส่วนเกินเหล่านี้

จึงไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นแหล่งปลายทางใกล้บ้านที่มุสลิมสามจังหวัดชายแดนคุ้นเคยมาหลายชั่วอายุคน เป็นที่ที่มีโอกาสได้งานทำ หรือได้รับรายได้สูงกว่า และที่สำคัญคือเป็นที่ที่ผู้คนมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมใกล้เคียงกับตัวเองมากที่สุด

จึงดูเหมือนว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปมาเลเซียเป็นแรงงานระดับล่างที่มีทุนมนุษย์น้อย เป็นแรงงานที่มีทางเลือกไม่มากนัก และมีโอกาสไปทำงานที่อื่นน้อย ซึ่งอาจเนื่องจากการไปทำงานที่อื่น โดยเฉพาะในจังหวัดอื่นๆ นอกสามจังหวัดชายแดนมีต้นทุนสูงกว่า เช่น ระยะเวลาไกลกว่า ต้องใช้ภาษาไทยที่มุสลิมสามจังหวัดไม่ถนัดเท่าภาษามลายูท้องถิ่น ทำให้ต้องปรับตัวมาก ดังนั้น การตัดสินใจไปใช้แรงงานในมาเลเซียจึงดูเหมือนเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับแรงงานส่วนเกินเหล่านี้ การเป็นแรงงานที่มีทางเลือกจำกัดนี้ ทำให้มุสลิมที่ทำงานในมาเลเซียมีความเปราะบางที่จะเป็นผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบ และไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ในฐานะลูกจ้าง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต (นิสากร และคนอื่นๆ, 2552)

การเป็นแรงงานระดับล่างที่มีความรู้และขาดทักษะของมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ นี้ยังเป็นเรื่องน่ากังวลสำหรับการแข่งขันในตลาดแรงงานอาเซียนในอนาคตอันใกล้ โดยเฉพาะมาเลเซียซึ่งเป็นตลาดแรงงานที่มีความสำคัญต่อมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้มายาวนาน แต่มักถูกมองข้ามมาตลอด (สุภางค์, 2544) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความเป็นไปได้ว่า ความต้องการแรงงานระดับล่างของมาเลเซียในอนาคตอาจมีแนวโน้มลดลง เช่น แรงงานในภาคเกษตร ซึ่งในอดีตมาเลเซียเคยต้องการแรงงานจากประเทศอื่นจำนวนมาก (โดยเฉพาะในรัฐทางตอนเหนือ ซึ่งมีพื้นที่การทำนามากที่สุดของประเทศมาเลเซีย) เนื่องจากการเป็นการทำงานหลักในขณะนั้นที่ไม่สามารถใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน (นิสากร และคนอื่นๆ, 2552; คำนวน และคนอื่นๆ, 2552) แต่ปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ความต้องการแรงงานคนน้อยลง

ขณะเดียวกันผู้ย้ายถิ่นมุสลิมซึ่งมีทุนมนุษย์สูงกว่าและเลือกไปทำงานที่อื่นนั้น ข้อมูลที่ศึกษายังไม่สามารถบอกได้ชัดเจนถึงเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจนี้ อาจเป็นไปได้ว่าผู้ย้ายถิ่นกลุ่มนี้ไม่สนใจถิ่นปลายทางอย่างมาเลเซีย เพราะสามารถหางานที่ดีทำได้ในประเทศไทย ในทางกลับกัน เป็นไปได้เช่นกันว่า แม้จะมีทุนมนุษย์สูง มุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ก็ยังไม่สามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดแรงงานของมาเลเซียในตำแหน่งงานที่สอดคล้องกับคุณสมบัติของตัวเองได้ ความเข้าใจเรื่องกระบวนการตัดสินใจของผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ในการเลือกถิ่นปลายทางจึงเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม

ประเด็นที่ผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในมาเลเซีย ส่งเงินกลับบ้านในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานที่อื่น ทั้งๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับล่างเนื่องจากการมีทุนมนุษย์ไม่สูงเท่าผู้ย้ายถิ่นไปปลายทางอื่นนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ไม่ควรถูกมองข้าม การศึกษาของซิดซนุก และคนอื่นๆ (2551) ซึ่งคาดประมาณว่ามีร้านอาหารไทยในมาเลเซียประมาณ 5,000 ร้าน และมีแรงงานไทยทำงานในร้านอาหารไทยอยู่กว่า 2 แสนคน มีมูลค่าของรายได้ที่ส่งกลับประเทศไทย ประมาณ 300 – 400 ล้านบาท/เดือน นับเป็นรายได้สำคัญที่ช่วยบรรเทาความยากจนของครอบครัวผู้ย้ายถิ่นในถิ่นต้นทาง และยังทำให้เศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย รวมทั้งการส่งออกสินค้าการเกษตรได้รับประโยชน์จากการมีแรงงานและผู้ประกอบการคนไทยด้วย การที่ผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซียส่งเงินกลับบ้านในสัดส่วนสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นไปที่อื่นนี้ ส่วนหนึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นที่ต้องไปทำงานหาเงินช่วยครอบครัวในถิ่นต้นทางของผู้ย้ายถิ่นไปมาเลเซีย ซึ่งอาจอยู่ในระดับที่รุนแรงกว่าผู้ที่เลือกไปทำงานที่อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นไปได้เช่นกันว่าผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานในมาเลเซียสามารถทำงานมีรายได้มากพอและส่งกลับให้ครอบครัวต้นทางได้มากกว่าผู้ย้ายถิ่นไป

ปลายทางอื่น อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีข้อมูลยืนยันเรื่องนี้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษาที่ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศของผู้ย้ายถิ่นอย่างเด่นชัดนัก ไม่ว่าจะเป็นลักษณะด้านประชากรและสังคมของผู้ย้ายถิ่น (ยกเว้นในเรื่องสถานภาพสมรส และความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน) หรือลักษณะการย้ายถิ่น (ยกเว้นในเรื่องสัดส่วนของผู้ย้ายถิ่นที่ส่งเงินกลับบ้าน) ส่วนหนึ่งสะท้อนว่า การย้ายถิ่นไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่ถูกครอบครองโดยผู้ชายเป็นหลัก แม้ในสังคมมุสลิมที่มีการแยกบทบาทหญิงชายอย่างชัดเจน ดูเหมือนว่าตัวกำหนดการย้ายถิ่นที่แท้จริงคือแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ที่ผลักดันให้พวกเขาต้องออกไปแสวงหางานทำไกลบ้าน และแรงกดดันจากถิ่นปลายทางที่เอื้อต่อการมีงานทำ และมีรายได้ดีกว่านั้น ส่งผลให้การย้ายถิ่นต่อผู้ชายและผู้หญิงไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดการแรงงานมุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากต้องพิจารณาทั้งในบริบทของถิ่นต้นทางที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจำนวนมาก และในบริบทของประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศปลายทางที่รองรับแรงงานรับจ้างระดับล่างส่วนใหญ่แล้ว ยังต้องพิจารณาผู้ย้ายถิ่นที่ไปยังแหล่งปลายทางอื่นๆ ด้วยในเวลาเดียวกัน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ควรพิจารณา ได้แก่

- ควรเพิ่มการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อให้แรงงานเหล่านี้สามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดแรงงานของมาเลเซียในประเภทงานอื่นๆ นอกเหนือจากงานในร้านอาหาร หรือรับจ้างเกษตร ได้มากขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาศักยภาพของผู้ย้ายถิ่นจะช่วยเพิ่มทางเลือกของถิ่นปลายทางที่นอกเหนือจากการไปทำงานที่มาเลเซียทีเดียว
- ควรเพิ่มการพัฒนาทุนมนุษย์ในสามจังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะการส่งเสริมการศึกษาทั้งสายสามัญและสายศาสนาอย่างจริงจัง
- ควรดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือให้แรงงานไทยในมาเลเซียทุกคนทำงานอย่างถูกกฎหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ
- ควรกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้เพื่อให้สามารถรองรับแรงงานส่วนเกิน ให้มีทางเลือกมากขึ้นกว่าการไปทำงานที่มาเลเซีย
- ควรให้ความสำคัญและทำความเข้าใจมุสลิมที่ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่นนอกมาเลเซียให้มากขึ้นในทุกแง่มุม

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

ความเข้าใจในประเด็นการย้ายถิ่นของมุสลิมสามจังหวัดชายแดนใต้ยังอยู่ในระดับที่จำกัดมาก โดยเฉพาะความเข้าใจในภาพรวมที่รอบด้านกว่าการย้ายถิ่นไปมาเลเซีย ประเด็นที่ควรพิจารณาเพื่อการวิจัยในอนาคต ได้แก่

- การเปรียบเทียบผู้ย้ายถิ่นจำแนกตามจุดหมายปลายทางกับผู้ไม่ย้ายถิ่น
- แรงงานที่ย้ายถิ่นกลับทั้งจากมาเลเซียและจากที่อื่น มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีการพัฒนาทักษะอาชีพหรือไม่ และสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้นได้หรือไม่
- การย้ายถิ่นที่ส่งผ่านรุ่นต่อรุ่น มีลักษณะอย่างไร และมีนัยสำคัญเชิงสังคมหรือไม่ อย่างไร
- การรักษาสุขภาพและความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น ตลอดจนความสัมพันธ์ในสังคมมลายูมุสลิมในประเทศต้นทาง และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวผู้ย้ายถิ่นในถิ่นต้นทาง ทั้งเชิงเศรษฐกิจและเชิงสังคม และในแง่ของผลประโยชน์ที่ได้รับและสิ่งที่ต้องสูญเสีย
- กลไกสนับสนุนที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนใต้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในถิ่นปลายทาง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- คำฉนวน นวลสนอง, นิสากร กล้าณรงค์, และมูห์หมัด สาแลบิง. (2552). พัฒนาการและแนวโน้มการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เข้าไปในประเทศมาเลเซีย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 3(2): 77 – 95.
- ชิดชนก ราฮิมมูลา, นิอับลุรากีบ บินนิฮัสซัน, ฮัมเดีย มูดอ, มูฮำหมัดสุโฮมิ ยานยา, และวิรัช เอี่ยมปลัด (2551). *แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียมที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกต้องกฎหมาย. รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย*. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2558, จาก http://elibrary.trf.or.th/download_fullstep1TRFN.asp
- นิสากร กล้าณรงค์, ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ, และศิริรัตน์ สินประจักษ์ผล. (2552). การย้ายถิ่นตามฤดูกาลเพื่อเข้าไปรับจ้างทำนาในประเทศมาเลเซียของประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 3(2): 98 – 121.
- พรพันธุ์ เขมคุณาคัย, และศุภรัตน์ พิณสุวรรณ. (2552). “ผู้หญิง” มลายูมุสลิมชายแดนใต้: แรงงานรับจ้างนอกระบบในประเทศมาเลเซีย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 3(2): 122 – 140.
- ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ, และพรพันธุ์ เขมคุณาคัย. (2552). *สาเหตุและผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2558, จาก <http://kucon.lib.ku.ac.th/Fulltext/KC5010004.pdf>
- สุภางค์ จันทวานิช. (2544). *ตลาดแรงงานในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปลายทศวรรษที่ 90: รายงานผลสังเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิพร บุญมาก. (2554). *บทบาทของเครือข่ายการย้ายถิ่นของแรงงานคนไทยเชื้อสายมลายูในร้านต้มยำประเทศมาเลเซีย*. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 28(1): 101 – 123.
- อาหวัง ล่านุ้ย, อับดุลรอซิด เจมะมะ, และกุสุมา ล่านุ้ย. (2540). *รายงานผลการวิจัยสภาพการมีงานทำและการว่างงานในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้*. *วารสารสงขลานครินทร์*, 3(1): 189 – 206.
- อารี จำปากลาง, และ รศรินทร์ เกรย์. (2554). *การเปลี่ยนแปลงทางประชากร ครอบครัว และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้*. รายงานนำเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Chiswick, B.R. (1999). *Immigration policy and immigrant quality: Are immigrants favorably self-selected?* AEA papers and proceedings. Retrieved April 3, 2015, from http://web.stanford.edu/group/scspi/_media/pdf/

Reference%20Media/Chiswick_1999_Immigration.pdf

- Guest, P., & Uden, A. (1994). *Religion and migration in Southern Thailand: Evidence from 1970, 1980, and 1990 Censuses*. IPSR Publication No.175. Institute for Population and Social Research. Mahidol University.
- Kanbur, R., & Rapoport, H. (2003). *Migration selectivity and the evolution of spatial inequality*. Classification JEL: F22, J24, O15. Retrieved April 8, 2015, from <http://www.biu.ac.il/soc/ec/wp/4-04/4-04.pdf>
- Osaki, K. (1999). Economic interactions of migrants and their households of origin: Are women more reliable supporters? *Asian and Pacific Migration Journal*, 8(4): 447-471.
- Rahman M.M., & Fee, L.K. (2009). Gender and the remittance process. *Asian Population Studies*, 5(2): 103-125.